

Alon Gal

*Visul meu era să încep o viață nouă.
Schimbarea numelui a fost un fel de
declarație simbolică a renașterii mele.*

În acea zi însorită de noiembrie în care am stat de vorbă, ne-am plimbat pe malul mării, la Haifa, prin nisip și apă caldută, toți trei încântați să trăim împreună momente de destindere. În ultimele săptămâni au înotat în mare în fiecare dimineață – îmi povestesc Aviva și Alon. După ce am degustat o salată la un mic restaurant de pe plajă, ne-am plimbat pe dealurile pe care e construită Haifa, cuprinzând cu privirea orașul, portul și marea. „Uite, în acest loc a explodat o bombă, în al doilea război cu Libanul” – îmi arată Alon.

Acasă, pe terasă, ramuri de palmieri și curmali – ciorchini de flori! – îți fac semn prin fereastră. În salon, fotolii confortabile, iar pe măsuțele alăturate sunt aparatele Kindle cu o încărcătură de cărți citite și încă necitite. Cele două calculatoare sunt în așteptare. Alon îmi explică cum funcționează mașina de făcut pâine. Aviva își notează să-și anunțe din timp participarea la o excursie. Pe pereți, splendoarea peisajelor din călătorii trecute sunt mărturie a dragostei lor pentru natură. În fiecare amănunt se vedește determinarea de a orienta existența spre ceea ce este plăcut și interesant. În timpul convorbirii, Alon este alert și concentrat; Aviva, calmă și atentă, intervine uneori, din penumbră.

Ce noroc fantastic am avut!

M-am născut în 1938, într-o perioadă în care evreii înțelepți nu mai făceau copii. Nu întâmplător. Pericolul nazismului era deja destul de real, pentru ca evreii să știe că se apropie o perioadă primejdioasă. Dacă totuși m-am născut în acest an, consider că cel mai mare noroc al vieții mele a fost că asta s-a întâmplat la Timișoara. Privind obiectiv situația din Europa, nu știu dacă exista pe atunci un loc mai bun decât Timișoara pentru sosirea pe lume a unui copil evreu. Și asta din două motive: economic și politic. Datorită belșugului caracteristic Banatului, viața putea să decurgă normal în cei mai grei ani ai războiului, spre deosebire de toată Europa, inclusiv cea occidentală. Oamenii, în acea perioadă, sufereau de lipsa alimentelor și mulți trăiau în mizerie nu numai în țările care participau la război, în Anglia, de pildă, sau Franța, ci chiar și în Elveția. Condițiile politice prielnice de la Timișoara sunt mai greu de explicat; cred că mult s-a datorat norocului. Astăzi știm că, în toamna lui 1942, exista un plan aprobat de guvern de a-i

deporta pe evreii din Timișoara și din Ardealul de Sud, decizie anulată în ajunul zilei programate. Datorită acestor circumstanțe, noi aproape că nu am simțit războiul. În plus, Timișoara era departe de câmpurile de luptă.

Toate aceste lucruri împreună au constituit un noroc fantastic. Evreii nu au fost deportați și nici nu s-au adoptat legi antisemite prea dure. E drept că, în 1940, farmacia familiei noastre a fost românică. Dar și aici am avut noroc, farmacia fiind dată unei familii de farmaciști, ea româncă, el german, soții Ionescu-Heyer, oamenii cei mai cumsecade pe care i-am cunoscut în copilăria mea. De la ei am primit cadourile cele mai mari de ziua mea de naștere și de sărbători, iar salariul lui tata era mai ridicat decât cel primit în trecut de la tatăl lui, proprietarul farmaciei. La un moment dat, tata a fost luat la muncă forțată la Odesa, unde a lucrat tot ca farmacist; dar după câteva luni s-a întors acasă bine sănătos. Din toate punctele de vedere, am avut o copilărie fericită în anii războiului, ferită de toate neplăcerile, nemaivorbind de persecuția antisemită. Nu știu câți dintre foștii timișoreni știu să aprecieze aceste împrejurări favorabile, de excepție, de care am avut parte.

Am încercat să văd prin ce au trecut alți oameni, de aceeași vârstă și în aceeași epocă, dar care trăiau în alte părți, de pildă scriitorul Aharon Appelfeld¹, născut la Cernăuți, sau Tomi Lapid², născut la Novi Sad, la câțiva zeci de kilometri de Timișoara. Nu mult mai în vârstă decât mine, nu numai că amândoi și-au pierdut unul din părinți în Holocaust, dar au fost izgoniți din întregul univers al copilăriei lor. Prin ce primejdii teribile au trecut și cât noroc au avut că au rămas în viață! Pare de necrezut că eu am avut parte de o copilărie liniștită în această oază care a fost Banatul, în anii războiului.

Războiul a ajuns și la Timișoara, dar cele câteva bombardamente izolate au fost pentru mine ca o aventură. În nopțile când era alarmă, tata și un vecin de-al nostru mă puneau într-o pătură și mă duceau într-un adăpost săpat în grădina casei, căci nu aveam pivniță. Eu mă trezeam în pătură, în groapa aceea, și îmi imaginam că sunt într-o poveste captivantă.

După 23 august 1944, când germanii erau în retragere, controlul asupra Timișoarei a trecut de vreo două ori de la ruși la germani și înapoi. În perioada asta noi ne-am refugiat, ceea ce pentru mine a fost un fel de vilegiatură. Asta este una dintre amintirile care mi s-au întipărit adânc în memorie. Dimineața am ieșit cu două valize la bulevardul Take Ionescu, ce era aproape de strada noastră, strada Semenic. Am oprit o căruță cu care am ajuns la Topolovăț, la Recaș, în tot felul de sate – prima ocazie pentru mine să văd un sat. Era în '44, în septembrie, după ce România s-a alăturat Armatei Roșii. Am dormit într-un hambar în care se usca tutun și am văzut animale de fermă.

Și asta a fost pentru mine o aventură. De două ori ne-am refugiat așa, o dată într-un tren care a fost mitraliat de nemți din avion, însă nimeni nu a fost rănit. Am auzit doar gloanțele pocnind pe acoperișul vagoanelor și atunci trenul s-a oprit și am cumpărat lubeniță de la țărani și am mâncat. (*Râde*) Copil mic fiind, toate acestea au fost pentru mine vacanțe, așa că am numai amintiri plăcute din război. Țin minte când a fost proclamat sfârșitul războiului și am auzit sirena fabricii – fabrica ILSA era nu departe de casa noastră – iar mama mi-a explicat că de acum o să fie pace. Eu nu știam ce e pacea și atunci mama mi-a explicat că nu o să mai fie alarme și o să

¹ Aharon Appelfeld (n. 1932), autor israelian.

² Tomi Lapid (1931-2008), cunoscut crainic la televiziune, jurnalist, politician israelian.

fie mult mai bine, totul o să fie mai bine. Eu nu prea înțelegeam ce poate fi mai bine decât cum a fost...

Din perspectiva părinților

Îmi închipui că părinții tăi au trăit aceste vremuri în mod diferit...

Părinții știau că sabia lui Damocles a deportării atârna tot timpul deasupra capetelor noastre. Firește, eu nu eram conștient de faptul acesta și mă bucur că niciodată în viață n-a trebuit să trec în mod conștient printr-o asemenea perioadă de primejdie și de nesiguranță.

După aceea a venit perioada comunistă. Îmi amintesc bine și de naționalizarea care a fost în '48, când eram în clasa a treia. S-a făcut într-un mod cu totul civilizat. În 1945 sau poate '46, farmacia a fost înapoiată familiei, după românizarea din 1940. Bunicul din partea lui tata a decedat curând după război și tata a moștenit farmacia și a fost proprietar timp de cam un an. Naționalizarea n-a fost prea dramatică, a fost făcută de oameni care s-au comportat civilizat.

Ce a însemnat pentru părinții tăi să devină brusc salariați, după ce fuseseră proprietari de farmacie cu personal?

Tata a acceptat naționalizarea fără nicio problemă deosebită. El a avut un statut destul de precar tot timpul, pentru că bunicul meu avea principii. Când tata a absolvit universitatea, mai întâi l-a trimis să lucreze într-o altă farmacie, ca să învețe meseria. După aceea a lucrat la el, dar a primit cel mai scăzut salariu posibil. S-a însurat și mama a trebuit să lucreze și ea, a lucrat ca secretară de limbă engleză la fabrica de conserve Timișoara. Locuiam într-o locuință mică, dar aveam totuși o servitoare. Nu era mare lucru în acea perioadă. Trăiam în condiții destul de modeste, dar tata nici nu avea ambiții în acest sens. Pentru el, naționalizarea nu a fost o lovitură prea mare, tranziția de la un sistem la altul nu a fost prea traumatică. Ceea ce a fost traumatic în viața lor a fost de fapt războiul, deși nu erau conștienți de existența Holocaustului. Nu știau, nimeni nu știa. Tata și-a cumpărat o raniță pentru cazul în care ar fi deportat, însă nimeni nu știa că deportarea înseamnă nimicirea fizică a evreilor. Am aflat numai la sfârșitul războiului, adică după 23 august, când au început să fie eliberați evreii din lagăre, în special din lagărul de concentrare din Bor, din Iugoslavia, și au ajuns la noi mulți evrei originari din Ungaria. Mulți dintre evreii eliberați au venit la Timișoara și au fost primiți de familii evreiești, până au putut să se întoarcă acasă la ei. Noi am găzduit timp de câteva săptămâni un bărbier de undeva, dintr-un orașel din Ungaria. Unii dintre ei au rămas în Timișoara, alții s-au întors acasă, după eliberarea Ungariei. Abia atunci am aflat de lagărele de concentrare și nici atunci nu ne-am dat seama de dimensiunile dezastrului. Cred că majoritatea evreilor au înțeles ce a fost cu adevărat Holocaustul abia în anii '50.

Tata a fost proprietar timp de un an...

De la moartea bunicului, când tata a devenit proprietar și până când farmacia a fost naționalizată, tata, din punct de vedere „tehnic”, a fost „un capitalist care a exploatat” personalul farmaciei. Din cauza acestui an, eu am avut de suferit, ca fiu de capitalist, tot restul copilăriei și tinereții mele. A început de la școală, când toți din clasă au fost făcuți pionieri, cu foarte puține

excepții, printre care și eu. A fost o lovitură destul de serioasă pentru mine, deoarece faptul că am fost exclus din procesul normal m-a atins foarte neplăcut, cu toate că nu aveam niciun fel de iluzii în legătură cu pionierii, din punct de vedere ideologic.

După aceea s-a întâmplat ceva și mai neplăcut. A urmat o așa-numită perioadă de „ascuțire a luptei de clasă”. La 15 ani, când am terminat școala elementară și în clasa a opta urma să intru în primul an de liceu, nu m-au primit din cauza „originii sociale nesănătoase”. Atunci, tata a căutat pentru mine o școală de meserii, ca să învăț totuși ceva. Din punct de vedere al statutului social, asta însemna o degradare, ca să nu mai vorbim de faptul că mi se părea complet nedrept să fiu pedepsit pentru păcatele părinților. Doi ani mai târziu, la sfârșitul clasei a IX-a, s-au produs schimbări politice și secretara liceului, care ne era vecină, mi-a spus că ar exista o posibilitate să dau examene de diferență și să fiu primit la liceu. La început mi se părea imposibil să învăț în vacanța de vară tot ce se învățase, timp de doi ani, la liceu, însă materiile nu erau grele și avusesem unele asemănătoare și la școala de meserii. Tot în vară am învățat și franceza, care ar fi fost obstacolul cel mai mare, luând ore particulare cu profesorul Bong, figură cunoscută în oraș. Am dat toate examenele la sfârșitul verii și am fost acceptat la Liceul Loga, în clasa a X-a. Deci nu am pierdut niciun an. În acea perioadă, clasa a X-a era ultima clasă de liceu și nu exista bacalaureat. Pe atunci, partidul și guvernul au ajuns la concluzia că nu există destui oameni cu studii superioare și au făcut un efort special ca să accelereze procesul, desființând bacalaureatul. După cei doi ani de școală profesională, la liceu am luat învățătura în serios, ceea ce nu făcusem niciodată în trecut, și am fost printre premianții clasei. În trei clase paralele erau 120 de elevi, dintre care cinci au fost declarați premianți și puteau să intre la facultate fără examen. Așa că am avut încă o dată noroc în viață și am intrat la Politehnică, la Chimie industrială.

Care a fost atitudinea părinților față de idealul comunist? Mulți evrei au fost atrași de ideile marxist-leniniste.

Și pe bună dreptate, pentru că, teoretic, eu îi înțeleg pe evreii care au devenit, după război, comuniști înflăcărați. La noi nu a fost cazul. Tata nu era tipul care să se dedice unei cauze politice. În tinerețe, a fost membru în organizația de tineret *Hașomer*, avea o orientare sionistă, însă nu în așa măsură ca să părăsească țara. De fapt, un singur membru din unitatea timișoreană a organizației a emigrat în anii '30 și a devenit ministru adjunct: Gertler, un prieten personal al lui tata, cu care a corespondat tot timpul. În 1963, când am ajuns în Israel, tata avea mari speranțe că el ne va ajuta, însă Gertler a decedat la scurt timp după venirea noastră. Ideologia nu a jucat niciun rol de seamă la noi în familie. De exemplu, pentru mine a fost foarte important să fiu primit pionier, ca să fiu ca toți ceilalți, nu din motive politice, că niciodată nu am luat în serios chestiile politice. Îmi închipui că *brainwashing*-ul a avut un anumit efect și asupra noastră, în special în copilărie.

Se asculta în casă Europa Liberă?

Da, până s-a putut, dar la noi se auzea atât de puternic bruiatul, că nu puteam urmări știrile. Era o mașină în pivnița Prefecturii care făcea zgomot, bruia. Însă zvonuri ajungeau din când în când.

Cum ai văzut tu ideologia comunistă?

Eu, personal, nu am fost atras de această ideologie, probabil nu aş fi fost atras nici de un alt tip de ideologie. Nu o vedeam ca pe ceva complet negativ sau, cum ştim astăzi, nu mult mai bun decât nazismul sau fascismul. Am suferit ani de zile pentru că eram de „origine nesănătoasă”. Lupta de clasă ne-a fost explicată şi eu am văzut o anumită logică în asta. Pentru mine personal a fost foarte neplăcut, însă nu m-a preocupat, nu ţin minte să mă fi preocupat prea mult. Ştiam că vreau să scap din sistemul acesta şi să încep o viaţă nouă într-un alt loc. Nu uita că, în acea perioadă, comunismul părea că înaintea în toată lumea şi va cuceri o ţară după alta. Partidele comuniste erau extrem de puternice şi în Vest. Numai întâmplător Italia n-a devenit comunistă; şi Franţa părea şi ea foarte aproape de comunism. Faptul că primeam informaţii unilaterale a avut cu siguranţă o influenţă asupra noastră. Am ştiut că eu prefer să trăiesc în afara sferei comuniste, însă nu deoarece credeam că sistemul comunist este ceva catastrofal pentru omenire. Nu am respins această viziune în sine. Nu m-am simţit atras de ea, nici nu m-a convins, însă am înţeles regulile jocului. Dacă tatăl meu a fost capitalist, atunci, după regulile jocului, eu trebuia să fiu tratat ca un fiu de capitalist. Când am cerut să emigrez într-o ţară imperialistă, am înţeles că am încălcat regulile jocului. Nu am făcut o crimă, însă am transgresat, n-am respectat regulile jocului; deci, pe bună dreptate, ei m-au dat afară şi m-au azvârlit la câini. Le-am înţeles logica. Nu că le-am dat dreptate, dar nici nu m-am gândit să învinuiesc pe cineva. Ştiam că acesta e sistemul, nu puteam să blamez pe cineva anume pentru asta. În România situaţia nu era mai proastă ca în Ungaria; ba era chiar mai bună decât în Polonia. Deci aproape toată lumea pe care o cunoşteam trecea prin acelaşi proces. În contextul acesta, am înţeles că ceea ce mi se face mie are o anumită logică. Ceea ce mă preocupa era să reuşesc cât mai repede să plec şi să încep o viaţă nouă. Unul dintre romanele care m-au impresionat la acea vârstă era *Luna si doi bani jumătate*, a lui Maugham, inspirat din viaţa lui Gauguin care a părăsit lumea civilizată, a plecat pe o insulă destul de izolată, în Tahiti, ca să înceapă o viaţă nouă. Asta era ideea principală care mă atrăgea: să încep o viaţă nouă într-un alt loc, fiindcă aici nu e bine pentru mine.

Îţi aduci aminte de evenimentele din 1956, când a fost revoluţia din Ungaria?

Da, eu am fost atunci la Becicherecul Mic, deţinut în aceeaşi baracă cu Peter Freund³. Eu mi-amintesc puţin cam altfel de lucrurile astea, mai puţin eroic. Să spun cum a fost cu mine?

Sigur.

Am auzit că toată lumea iese pe Corso. Ştiam că e în legătură cu revoluţia, însă nu era ceva organizat. Toată lumea mergea acolo, am mers şi eu. Când am ajuns, se înainta pe coloane, arăta ca o demonstraţie. Am ajuns la capătul Corso-ului, între căminul de fete al Politehnicii şi parcul Scudier⁴, când a apărut armata în camioane şi ne-a înconjurat din toate părţile. Eu eram în mijlocul mulţimii şi nu ştiu cum s-a întâmplat că am ajuns în faţă. Probabil că cei din faţă aveau baionetele la piept şi au fugit în spate, până am ajuns şi eu cu o baionetă la câţiva centimetri de pieptul meu. Țin minte, era un soldat tânăr, roşu la faţă şi căruia îi tremurau mâinile. Poate eram naiv, dar eu nu mi-am închipuit că o să se dea ordin să tragă în noi, așa că

³ Vezi interviul cu Peter Freund.

⁴ În anii '50, Parcul Stalin; azi, Parcul Central.

nu țin minte să-mi fi fost frică. Fetele de la cămin ne strigau din ferestre: „Trăiască eroii!” Apoi am fost încărcați în camioane și duși la Becicherecul Mic. Majoritatea au fost lăsați acasă, după o noapte sau două. Când am fost interogat, din naivitate sau din prostie, am spus: „De ce se face așa de mare caz din ceea ce s-a întâmplat, doar, conform Constituției, avem dreptul la demonstrație!” (*Râsete*) Cu asta aș fi putut să-mi pecetluiesc soarta! Cred că dacă nu eram atât de tânăr – și, cum aveam o *baby face*, păream și mai tânăr decât eram – aș fi avut și eu probleme ca alții care au fost reținuți mai mult timp sau li s-a făcut proces. Le era clar că nu am organizat nimic. Am ajuns acolo mai mult sau mai puțin întâmplător. Zilele acelea la Becicherecul Mic au fost și ele un fel de aventură. Ni s-a dat să mâncăm ceva ce am poreclit *spermă de elefanți (râdem)*, un fel de macaroane fierte și năut. Am fost eliberat după patru sau cinci zile, la câteva zile după majoritatea celorlalți care au fost arestați odată cu mine.

Știi despre ce este vorba când te-ai alăturat demonstrațiilor?

Nu, eu nu știam că inițiativa venise de la o ședință a studenților de la Facultatea de Mecanică a Politehnicii, în ajunul demonstrației.

Ce știi despre ce se petrecea în Ungaria?

Despre Ungaria știam totul și asta a avut o anumită influență asupra noastră. Se simțea eliberarea treptată a Ungariei, la radio se vorbea tot mai liber. Intervenția rușilor a venit mai târziu, după demonstrația noastră. Iar la noi nu s-a mai mișcat nimic, după ce ni s-a explicat că evenimentele din Ungaria sunt organizate de imperialismul internațional și sunt o contrarevoluție și nu o revoluție.

Am depus actele pentru plecare

Când eram în anul trei, a apărut iarăși posibilitatea pentru evrei de a depune actele pentru plecare. Cred că era în '58. Ne-am înscris. Țin minte că era o coadă de sute de oameni pe stradă, stăteam la coadă jumătate de zi ca să ne înscriem. Consecința a fost că în anul patru, la facultate, când m-am prezentat la primul examen, profesoara mi-a spus că nu știe de ce, însă a primit ordin să nu mă examineze. Am fost exmatriculat și nu numai că m-au dat afară de la facultate, dar au reținut și toate actele prin care puteam să dovedesc că am fost student, pentru că, înainte de examene, trebuia predat carnetul de student. Aveam doar o legitimație de bibliotecă, singura dovadă că am fost vreodată la Politehnică.

Când am fost dat afară, prima idee a fost să mă angajez undeva. Nu știu de ce mi s-a părut urgent, căci din punct de vedere material nu era absolut necesar să mă grăbesc să lucrez. Am fost angajat la Fabrica chimică nr. 2, Tanara, unde s-a făcut Alba, primul praf de spălat din România. M-au primit într-un loc în care lucrau oameni care fuseseră eliberați din închisoare sau care nu aveau nicio calificare. Lucram în schimburi de noapte, cu acizi foarte periculoși, cu mască de gaze, umpleam și căram saci și rostogoleam butoaie. Munca era foarte grea, însă eu vedeam în asta un fel de aventură și n-am considerat-o ca pe ceva teribil. După un an, Alba a fost transferată altundeva, cred că la Ploiești, și au dat afară câțiva muncitori, printre care și pe mine. Am căutat iar de lucru, am vrut să lucrez în construcții, însă, până la urmă, m-au trimis la o tăbăcărie de piele la Fabrica de Mănuși de lângă Piața de Fân, la o muncă și mai cumplită.

Trebuia să transportăm grămezi de piei crude cu roabele, dintr-un loc în altul. Tăbăcăria este o industrie teribilă, cel puțin la nivelul primitiv la care se făcea atunci. Se lucra în brigăzi. Când primeai salariul, obiceiul era ca toată brigada să meargă la cârciumă și fiecare plătea câte un rând de bere. Eu întotdeauna m-am străduit să fiu dacă nu primul, cel puțin printre primii care plătesc, ca să pot fugi de-acolo. După primele vreo două sticle, oamenii erau atât de beți, că nici nu băgau de seamă că eu o șterg; dar, în felul acesta, am reușit să scap nevătămat. A fost cea mai grea muncă fizică pe care am făcut-o vreodată în viață. Cea mai grea muncă intelectuală pe care am făcut-o vreodată a fost când a trebuit să-mi continui studiile la Technion, însă asta a fost mai târziu.

Când lucram la fabrica de mănuși, a sosit un ordin de chemare de la armată. Am simțit o ușurare, pentru că oameni ca mine, cu actele depuse, erau luați la munci agricole sau la construcții. Mi-am zis: „Asta o să fie mai bine decât munca la fabrica de mănuși”. O femeie, o soră de la biroul de recrutare al armatei, a venit atunci la tata la farmacie și i-a spus că, dacă vrea să nu fiu luat la armată, ea poate să aranjeze asta pentru o sumă de bani. Tata a răspuns: „Fiul meu e independent, o să-l întreb dacă vrea”. Eu i-am zis lui tata: „Am hotărât să merg la armată”. Dar femeia și alții nu s-au lăsat. „Da' cu ușurință puteți aranja să nu meargă la armată.” Tata a spus: „Fiul meu vrea să meargă la armată”. Nu le-a venit să creadă! Acesta s-a dovedit a fi un alt mare noroc din șirul de evenimente norocoase din viața mea norocoasă. Cei de la oficiul de recrutări făceau bani buni, oferind fiilor de intelectuali sau fiilor din familii mai înstărite oportunitatea de a scăpa de armată. Tocmai atunci, aștia au fost prinși. Un colonel a primit cel puțin douăzeci de ani de închisoare, un medic a primit zece ani de închisoare și toți băieții care au plătit, o mare parte dintre ei evrei, au primit trei ani de închisoare. Așa s-a întâmplat că, în toată unitatea de două sute de recruți, eu am fost singurul evreu. Am fost luat la Gostatul Zimandu Nou din județul Bihor, de lângă Sântana. Ceilalți erau sau fii de chiaburi sau fii de germani care au servit în armata germană. A fost încă o aventură, fără conotații negative. Am lucrat la săpat canale, la strânsul recoltei de porumb, la munci agricole.

Ai fost confruntat cu manifestări antisemite?

Nu se știa că sunt evreu, numele de Weiss era destul de răspândit, la evrei și germani deopotrivă. Îmi închipui că germanii știau, dar în acea perioadă germanii nu vorbeau despre lucruri din astea. Cel mai bun prieten de-al meu acolo a fost un cioban din Moldova. Și asta a fost ceva nou și interesant, să fiu prieten cu un cioban. Brigada noastră a ieșit pe primul loc la strânsul porumbului. Pentru mine a fost o victorie personală. (*Rădem*) Nu de multe ori am fost atât de mândru ca atunci când am reușit să fiu printre primii și în munci agricole!

În fiecare dimineață se citea ziarul. Erau câțiva despre care se știa că au fost funcționari și ei citeau de obicei. Odată, într-o dimineață, cineva a spus: „Să citească Weiss!” Eu citeam fluent, nimeni nu citea atât de fluent ca mine. Lumea a rămas cu gura căscată că eu știu să citesc atât de bine și m-au întrebat: „Ce ești tu?” Am spus: „Evreu”. Cei mai mulți dintre ei erau săteni care în viața lor n-au văzut un evreu, însă și-au închipuit că un evreu trebuie să arate altfel, să poți băga de seamă imediat că este evreu. Țin minte cât de uimiți erau că sunt evreu, pentru că își imaginau că evreul trebuie să aibă coarne sau așa ceva. (*Rădem*) Asta nu s-a referit la germanii care erau probabil orășeni, vorbesc de românii care erau fii de chiaburi în majoritate și săteni. Dar n-am suferit de treaba asta. Nu uita că în regimul comunist legile împotriva rasismului erau

eficiente.

Când aveam șapte ani, în schimb, am simțit antisemitismul din plin. Era primul an de după război și antisemitismul nu era încă îngrădit prin măsuri legale. Copiii evrei erau trimiși la școli evreiești, dar tata m-a trimis la o școală românească. A crezut că este spre binele meu, după cum mi-a explicat mai târziu, să înțeleg de mic copil ce înseamnă să fiu evreu... Credea că în felul acesta o să mă călească sau așa ceva. (*Rădem*) Cert este că pe atunci nimănui nu îi era rușine să spună lucruri antisemite și eu m-am pomenit ca singurul elev evreu la școala primară Spiru Haret. Închipuie-ți, eu doar atunci am descoperit că sunt evreu! Noi acasă n-am vorbit niciodată despre treaba asta. Eu nu știam că există evrei și neevrei, știam doar că sunt copii care vorbesc ungurește, alții românește. Părinții nu m-au pregătit deloc, nici măcar din punct de vedere al limbii române pe care aproape că n-o știam. Numai în ultimele săptămâni înainte de începerea școlii m-au trimis la familia Buzulică, vecinii români din casă, ca să mă joc cu copiii lor. Deci, când am ajuns la școală, încă nu prea știam românește și, pe deasupra, eram și evreu. Am aflat prin ceilalți. M-au întrebat: „Ce ești?” Nu știam ce să răspund. După prima zi de școală le-am povestit părinților. Părinții au spus: „Spune că ești evreu”. Habar nu aveam ce înseamnă asta, dar foarte curând am înțeles că nu-i prea bine să fii evreu. Eu nu puteam să înțeleg de ce mi se cuvine pedeapsa asta, de ce tocmai eu trebuie să fiu evreu, de ce nu pot să fiu ca restul copiilor. În primele două clase primare am suferit de antisemitismul copiilor, deși aveam și prieteni. Însă au fost situații când am descoperit că până și ei... De pildă, odată, clasa a început în mod spontan să cânte un cântec antisemit, ceva în genul „*Jidala Maxi merge cu taxi*”, și cum eu eram singurul *Jidala Maxi* din clasă, toată clasa s-a uitat la mine în timp ce cânta. (*Răde*) Nu țin minte continuarea. Dar țin minte că și prietenii mei, Năstase Alexandru și Meterez Viorel, prietenii mei cei mai buni, au început și ei să cânte și să se uite la mine și să zâmbească. Nimeni nu m-a bătut pentru că sunt evreu, însă a fost destul de neplăcut. În clasa a treia, în 1948, s-a făcut reforma învățământului și atunci s-a schimbat complet atmosfera prin implementarea legilor antirasiste.

Ce ai făcut după armată?

După lăsarea mea la vatră și ca să evit să fiu luat încă o dată la armată, m-am înscris la o școală profesională. Existau școli unde nu se puneau întrebări în legătură cu ce ai făcut înainte, iar ca elev erai scutit de armată. Nimeni nu m-a întrebat nimic despre anii de studenție și m-au primit la o școală unde am învățat lăcătușerie și tinichigerie. Am fost cel mai bun elev din clasă. Dirigintele clasei era inginerul Vintan de la ILSA, care mi-a propus după absolvirea școlii să vin să lucrez cu el, văzând că eu pot să-l ajut. Așa am început să lucrez la ILSA, devenind cu timpul chiar un inovator premiat. Am avut o muncă destul de interesantă, lucrând la centrala de forță a fabricii, dar atunci s-a ivit o altă problemă. Nimeni nu putea să înțeleagă de ce eu nu sunt membru de partid și au început să facă presiuni asupra mea să candidez. Am spus că nu mă simt demn, la care mi-au spus: „Modestia ta arată că ești într-adevăr demn”. Poate că la fabrică erau niște elemente care știau că eu sunt cu musca pe căciulă și voiau să mă demaște, nu știu. Până la urmă a devenit inevitabil, s-a fixat data pentru ședința de partid când trebuia să apar. Și tocmai atunci am primit pașaportul salvator! (*Răde*) Îl cerusem în '58 și l-am primit în '63 ca răspuns la aceeași cerere din cauza căreia m-au eliminat de la facultate. Noi am primit pașaportul relativ târziu, se pare că din cauza meseriei de farmacist a lui tata. Printre cei care au

rămas mai pe la sfârșit erau mulți farmaciști; probabil fie România avea nevoie de farmaciști, fie Israelul nu avea nevoie de farmaciști. Astăzi știm că aveau loc negocieri și că se luau toate lucrurile acestea în considerare.

Am ajuns în Israel la cinci ani după ce cerusem plecarea. Ultimii doi ani de așteptare au fost cei mai grei pentru mine. În 1961 am cunoscut-o pe Aviva, Lia pe atunci. În 8 martie '61, când am luat-o pentru prima dată la film, la *Noaptea Cabiriei*, ea avea numai 16 ani. S-a creat o legătură foarte strânsă între noi. Câteva luni după ce a început relația noastră, familia ei a primit pașaportul. Am corespondat, ne-am scris scrisori zilnic. Într-adevăr zilnic! Corespondența asta a durat doi ani și două luni.

Recitiți scrisorile?

Scrisorile ei n-au fost păstrate, pentru că din România nu puteam să scoatem scrisori; ale mele sunt aici, dar niciodată nu le-am recitat. Le-am pus într-un dosar sigilat, pe care nu l-am deschis niciodată. Trecutul nu ne preocupă, noi trăim în prezent.

Această perioadă a fost cea mai grea din cei cinci ani, pentru că nu știam *când* o să primesc pașaportul sau *dacă* o să-l primesc. Însă eram optimiști tot timpul. Aviva s-a dus la Crucea Roșie și a încercat pe toate căile să urgenteze plecarea noastră, însă nimic nu a fost util.

O viață nouă. Tradiție, religie, identitate

În '63 am venit aici, am intrat direct într-un chibuț ca să învăț limba. Era atunci un sistem de ulpan-avoda, în care lucrai patru ore și studieai patru ore. La un moment dat au căutat un voluntar care să se ocupe de turma de oi a chibuțului și eu am ridicat mâna. Am fost singurul voluntar din tot ulpanul. Munca asta nu era o muncă de cioban, nicio legătură cu Miorița și cu romantismul din folclorul românesc legat de oi și ciobani. Oile trebuiau mulse înainte de răsăritul soarelui, așa că mă sculam la trei dimineața ca să le mulg; se folosea pentru asta un aparat de muls care însă nu era perfect. Trebuiau scoase ultimele picături. Trebuie să iei în considerare că oile nu sunt animale complet domesticite, nu sunt ca vacile care se bucură să fie mulse. Oile sunt numai pe jumătate domesticite, deci se împotrivesc cu toată forța și cu toate fluidele pe care le au, tot ce au în organismul lor, cu care te pot bombarda. E o muncă scârboasă. În lunile astea cât am lucrat acolo, nu puteam să scap de mirosul de oaie. Aviva îmi spunea: „Ai miros de căciulă”. (*Râdem*) După chibuț n-a mai urmat nicio perioadă „pastorală”, însă toată viața noastră, de atunci și până acum, poate fi descrisă ca bună și reușită, din toate punctele de vedere.

De ce ați ales Israelul și nu altă țară?

Pentru că emigrarea în Israel era posibilă și consideram această destinație ca pe cea firească. Am înțeles ce s-a întâmplat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și era destul de clar că evreii au nevoie de țara lor. Ni se părea clar că viitorul cel mai promițător e într-un loc precum Israelul, unde avem armata noastră și putem fi independenți și responsabili de soarta noastră. Și să ne simțim acasă.

În ce măsură cunoșteai tradiția iudaică?

Eu am mers la lecții de religie. În primii doi ani de școală primară, când eram singurul evreu

În clasă, participam și la orele de religie, așa că știam religia creștină mai bine decât religia mea. La un moment dat a venit o învățătoare de la școala evreiască, Frieda Kaufteil, și a întrebat: „Este aici cineva evreu?” „Weiss!”, au spus toți. (*Răsete*) Ea m-a înscris la lecțiile de religie. Nu era obligatoriu, însă eu am mers. Erau la școala evreiască. În clasa a patra, doamna Kaufteil a venit să predea la Loga și a fost și învățătoarea mea în Fabrik, cea mai bună învățătoare pe care am avut-o vreodată.

Ați ținut sărbătorile acasă, de exemplu Roș Hașana sau Iom Kipur?

Tata ținea postul de Iom Kipur, sărbătoream și Hanuca, iar de Pesah mâncam *mațot*, cât se găsea. Era considerat o delicată pe care toți prietenii creștini voiau și ei s-o guste. În afară de asta, nimic. Nici măcar *Bar Mițva* nu am avut. Când am împlinit 13 ani, de ziua mea de naștere, tata m-a convocat la o discuție între patru ochi și mi-a explicat că situația e grea și că... Voia ca de acum să simt că am devenit și eu un bărbat. Toată această discuție era atât de nenaturală și de forțată, că nu prea puteam s-o iau în serios. Mama s-a cam enervat pe tata că „spune astfel de lucruri copilului”. Asta a fost *Bar Mițva*-ua mea.

Cum se poate conserva identitatea de evreu, după părerea ta?

Am auzit de multe ori această întrebare, dar pe mine nu mă preocupă deloc. Eu nu sunt convins că păstrarea identității este o necesitate. Aici e nevoie de o explicație mai amplă. Cred că religiile monoteiste nu au fost o binefacere pentru omenire și că omenirea a fost mai fericită înainte de apariția lor. Din asta poți să deduci ce gândesc eu despre religie. Odată cu apariția religiilor monoteiste au apărut massacrele în numele religiei. Gândește-te la istoria antică a grecilor, de pildă. Ei nu au făcut niciun masacru în numele religiei. Din Biblie poți să vezi deja că noi am început, creștinii au continuat și musulmanii au continuat și mai continuă. Așadar, spre deosebire de marea majoritate, eu nu cred că invenția religiei monoteiste a fost o invenție atât de binecuvântată, nici că a adus ceva bun omenirii. Bineînțeles că nu putem ști cum ar fi fost dacă nu ar fi existat. Speculațiile astea istorice au o valoare limitată. Oricum ar fi, nu prea văd ce valoare are conservarea identității evreiești.

Ce înseamnă a fi evreu?

A suferi din cauza antisemitismului. Punct.

Este o definiție negativă.

Toată copilăria mea asta a fost pentru mine definiția identității evreiești.

Ce înseamnă Israelul pentru tine?

Israelul este pentru mine cel mai bun loc unde pot trăi, ceea ce nu înseamnă că a fost atât de bine pentru evrei că și-au conservat identitatea în cursul celor două mii de ani de diaspora. Eu cred că acea revoltă împotriva romanilor⁵, din cauza căreia noi ne-am răspândit în toată lumea, a fost o treabă catastrofală, care ar fi putut fi evitată; însă, bine, să nu plângem după laptele

⁵ Revolta lui Bar Kochba, în Iudeea, împotriva stăpânirii romane, în 132-135 e.n. După învingerea răsculaților, populația evreiască a fost exilată. Astfel s-a creat diaspora. (Această versiune este contestată de unii istorici.)

vărsat demult⁶. Pentru mine nu este o tragedie nici că evreii din Statele Unite descresc în număr din cauza căsătoriilor mixte și a asimilării. Nu consider asimilarea ca ceva negativ. Eu mă identific mai mult cu evreii elenizați din perioada herodiană, decât cu Bar Kochba din cauza căruia avem și acum de suferit.

Cum explici contribuția importantă a evreilor la cultura universală?

Se datorează dezvoltării unei inteligențe peste medie. E o inteligență care nu s-a conservat, ci s-a dezvoltat în cursul diasporei. E bine că suntem inteligenți și că avem mulți oameni care contribuie la dezvoltarea omenirii.

Vezi evreitatea ca o apartenență religioasă sau ca o apartenență etnică?

Din punctul meu de vedere, nici una, nici alta, pentru că, în cazul meu, faptul că sunt evreu s-a exprimat prin antisemitismul pe care l-am resimțit în clasa întâi și a doua (*râdem*), când am aflat că sunt evreu. Noi eram o familie asimilată, așa că, în educația mea de copil de vârstă preșcolară, subiectul nu a apărut deloc.

Ce părere ai despre sărbători și datini, ca elemente formative ale identității?

După părerea mea, chestiile astea sunt destul de artificiale și probabil și demodate. Eu nu văd de ce, într-o lume modernă ca a noastră, aceste lucruri să fie de o importanță deosebită. În toate tendințele acestea religioase și naționale văd ceva regresiv.

Nu ai impresia că în Israel trecem de la identitatea de evreu, definită prin religie, etnie, tradiție, refuzul celorlalți de a ne accepta, la identitatea de israelian care ne aduce iarăși într-o situație de paria...

...la nivel internațional? E o analogie totală.

Care e soluția? Renunțarea?

Nu! Eu niciodată n-am vorbit de renunțare, ea nici nu este posibilă, nu avem această opțiune. Când eram elev în clasa întâi, aș fi renunțat cu bucurie la această identitate, însă practic nu poți să renunți. Nu poți. Nici evreii care și-au schimbat religia nu au putut să renunțe. Nici măcar în Evul Mediu, chiar dacă, cu toată sinceritatea, erau dispuși să îmbrățișeze catolicismul, mulți nu au fost acceptați în mod automat ca neevrei, precum știm. E de necrezut câți *conversos*⁷ din Spania și Portugalia știau, și după numeroase generații, că ei sunt urmași ai evreilor și nu pentru că au avut ei această ambiție. Inchiziția a avut grijă ca fiecare să știe despre fiecare de unde vine.

Răsfoind albumul de fotografii...

⁶ Calc al expresiei engleze „It is no use crying over spilt milk”, cu sensul de „Lacrimile nu ajută”.

⁷ Maranii sau *conversos*: evreii care s-au convertit *pro forma* la creștinism, în timpul Inchiziției din Spania, și au rămas fideli iudaismului.

Albumul a fost creat de sora mea, Anath Hanit⁸, cu ocazia zilei mele de naștere de șaptezeci de ani. Aici vezi bunicii din partea lui tata în fața farmaciei, iar aici sunt bunicii din Budapesta. Și astea sunt telegramele pe care părinții mei le-au primit de nunta lor la Hotel Carlton, care aparținea unchiului mamei. Aici am locuit, strada Semenic, Take Ionescu. Asta a fost casa părintească. Atunci când s-a construit Prefectura, în '38 sau '39, când se transportau materialele, inginerul constructor mai trimitea din când în când câte o căruță la câteva sute de metri de acolo, pe un teren viran. Când s-au strâns destule materiale, s-a construit casa asta. Uite adăpostul din grădina casei, unde, în timpul bombardamentului, făceam picnic. Asta e la un orfelinat. Când părinții au văzut că nu sunt fericiți la școala Spiru Haret, m-au mutat la Școala Normală de Aplicație, pe strada Pestalozzi. Școala Normală era școala unde studiau învățătorii, iar la Școala de Aplicație își făceau stagiul tinerii învățători. Era considerată o școală foarte bună. Când părinții mei m-au înscris, clasa era deja plină, însă s-a mai deschis încă o clasă în orfelinat, lângă ei. Toți copiiiăștia care sunt în uniformă sunt de la orfelinat. Weiss, cu bretele, e singurul care nu-i de la orfelinat.

În clasa a treia am avut un prieten, Petru Glück, un băiat genial, care a început să citească cărți foarte devreme. Ne-am împrietenit, în fiecare zi mergeam împreună la școală. Băiatul ăsta a avut asupra mea o influență educativă mai puternică decât toate școlile la care am învățat. El a citit toată biblioteca părinților mei, a găsit și o carte despre experiențe chimice. Eu eram în clasa a treia, el în clasa a patra. Am început să facem împreună experiențe.

La zece ani!

Tata ne furniza eprubetele și substanțele. Da, ambii am devenit chimiști până la urmă! Ani după aceea ne-am dus să studiem chimia. El este și acum în România. Nu mai suntem în legătură. La început am corespondat cu hărnicie, după aceea el a întrerupt legătura din motive personale, motive care pot fi înțelese, că nu era prea bine în România de atunci să ai legături cu țări străine.

Nu ai încetat niciodată să citești.

Așa e. Citeam mereu, în orice situație. Toată viața am citit. Chiar când lucram, la diferite fabrici, când colegii mei mergeau să fumeze, ceea ce era permis, eu luam o carte să citesc. De fapt, nu se vedea cu ochi prea buni faptul că eu citesc, în loc să muncesc. Fumatul era tolerat, dar nu cititul.

Poza asta este de când eram în ultima clasă de liceu și am ieșit premiant pentru prima oară în tot parcursul meu școlar. Aici eram soldat în armata română. Poza asta este din '63. În ultimele mele luni în România, am făcut cu un prieten o excursie fantastică. Era un prieten de la liceu, cu care n-am fost prea apropiat, Horia Fara; însă odată ne-am întâlnit în oraș în fața unei vitrine, unde era o hartă mare a României. Amândoi ne uitam la hartă. Am început să vorbim și să ne uităm la regiunile din România, unde n-am fost încă niciodată. Am descoperit că și el ar vrea să meargă acolo. Eu demult aș fi pornit la o excursie din asta dacă aș fi avut cu cine. Am hotărât pe loc să cumpărăm harta, am luat-o acasă, am desfășurat-o pe jos și am plănuit o excursie fantastică, din Țara Oașului, prin munții Rodnei, prin Carpații Răsăriteni și cu plutele pe Bistrița... Am mers pe jos câteva săptămâni, traversând o parte considerabilă a regiunii

⁸ Născută Aniko Weiss; artistă graficiană.

muntoase a României. Am stat la țărani, chiar în stâne părăsite, aveam o pătură cu noi, am dormit pe unde apucam.

Aici este Aviva...

O frumusețe!

E și acum o frumusețe. Însă atunci era încă elevă de liceu, campioană pe județ la olimpiada de matematică și balerina cea mai talentată de la școala de balet. O combinație specială. Poza asta e făcută pe scena Operei. În timpul studiilor mele la Technion, numai ea a muncit. Salariul ei era singura noastră sursă de venit, că nu am primit niciun fel de bursă. Eu am sosit în noiembrie în Israel, cursurile începuseră deja. Încă nu știam limba, așa că nu se punea deloc problema să încep să studiez. Nici în semestrul al doilea nu m-au primit, dar aveam dreptul să particip la câteva cursuri ca auditor. Lucram ca laborant la fabrica Șemen, fabrică de ulei și săpun, și mergeam și la Technion, la cursuri. Între timp, am continuat să învăț limba, pentru că la chibuz nu terminasem cursul.

Am ajuns în sfârșit la Technion, unde am studiat doi ani. Mi-au recunoscut primii doi ani din România, deși nu prea aveam dovezi că am fost student. A fost o perioadă extrem de dificilă pentru mine, pentru că tot sistemul era total diferit de ceea ce cunoscusem în România. În România trebuia să înveți materia și să știi s-o repeți. În Israel trebuia să rezolvi probleme, nu trebuia să știi nimic pe de rost, puteai să iei cu tine la examene orice carte, chiar și un geamantan cu cărți, tot ce voiai. Examenele durau trei ore, totul era în scris, nimic oral. Problemele nu erau toate de tip matematic. Se creau anumite probleme de chimie industrială etc. și trebuia să demonstrezi că ești capabil să te descurci. Nu știam destul de bine limba, nici engleza nu o știam prea bine, iar toate cărțile erau în engleză. Închipuie-ți ce a însemnat să trec, după o întrerupere de cinci ani, de la un învățământ unde totul era în românește la unul în ebraică și engleză, cu un sistem complet diferit. Atunci am înțeles că munca intelectuală poate să fie mult mai grea decât munca fizică.

Am avut ghinionul să termin facultatea tocmai când a izbucnit criza economică din '66. A fost o criză serioasă, foarte mulți oameni au fost concediați. Câteva luni mai târziu s-a declanșat războiul de șase zile, care a schimbat totul din temelii. Când am rămas șomer timp de trei luni, i-am spus Avivei că, până îmi găsesc de lucru, o să gătesc în fiecare zi trei feluri și niciodată nu o să repet ceea ce am gătit. Asta a fost una dintre cele mai mari victorii ale mele: am avut un succes de nedescris cu gătitul. Toți prietenii veneau și fiecare voia să mănânce la noi, găteam tot soiul de feluri exotice, cum ar fi: găscă umplută cu ficat și cu castane. Mi-am permis toate fanteziile care apar în cărțile de bucate. Am o colecție întreagă de cărți de bucate și asta a devenit un hobby. După trei luni, când mi-am găsit de lucru, un fost profesor mi-a propus să lucrez la Technion, la un proiect de cercetare pentru US Air Force. Aviva n-a mai vrut ca eu să abandonez gătitul, că i-a convenit. (*Râsete*) La Technion am avut prilejul să fac master în *chemical engineering* și după aceea doctorat în *polymer chemistry*.

Când v-ați căsătorit?

În '64. Asta este poza noastră de nuntă. Cum a fost? Noi locuiam deja împreună, într-o cameră închiriată în locuința unei familii care credea că suntem căsătoriți, când, de fapt, nu eram. Când am plecat la nuntă, trebuia să plecăm clandestin, să nu ne întrebe de ce suntem așa trași la șpiț. M-ai întrebat adineaori cât de mult știam despre religie. Noi n-am vrut nuntă, am

zis că mergem la rabinat să ne căsătorim și le-am spus părinților: „Dacă vreți, veniți și voi”. Ne-am prezentat toți la rabinat, nunți de astea fără festivități se făceau pe terasa de pe acoperișul rabinatului, iar când am ajuns la rând, m-au întrebat: „Unde-i *minian*⁹-ul?” Eu nu știam că trebuie *minian*. Nu știam că nu se poate face ceremonia dacă nu sunt zece bărbați. Norocul nostru că, împreună cu părinții noștri, a mai venit și un prieten al părinților, care era mai descurcăreț. El a coborât în stradă și a reușit să convingă câțiva bărbați să ni se alature pentru câteva minute. Așa am reușit să ne căsătorim. (*Râdem*) Asta a fost nunta. Tatăl Avivei a făcut poza asta înaintea casei.

În ziua nunții, tu porți o cămașă și un pulovăr, iar Aviva o jachetă. Sunteți îmbrăcați foarte simplu.

Închipuie-ți că locuiam într-o cameră cu un singur pat, sub care ne țineam lucrurile într-o valiză. După aia am primit un trif, știi ce e aia.

O baracă.

Aici este prima mașină, în '68, o mașină *fiberglass*, Carmel, o mașină israeliană cu motor Ford. Uite și o poză de la ceremonia înmânării diplomei de doctorat – trebuia purtat costumul acesta, după moda anglo-saxonă.

Astea-s câteva poze din cariera mea militară „glorioasă”. Odată am încercat să număr cât timp am petrecut în armată, în Israel. Prima oară am fost luat la armată în '67 și ultima oară în '91. Mulți ani am fost rezervist. Când am fost rezervist, primeam ordin de chemare de două ori pe an. Timp de săptămâni sau chiar luni. A fost un an când am fost mobilizat șase luni, de pildă. În total am servit aproape trei ani în armata israeliană... Nu prea mi-a plăcut. Mă descurcam destul de bine, am avut de multe ori și societate bună, însă cea mai mare plăcere la armată era când eram lăsat acasă în permisie. Și chiar dacă puteam să plec doar pentru câteva ore, făceam totul ca să merg acasă.

Ai acceptat asta ca o necesitate.

Da. Și am insistat să fiu la o unitate combatantă. La o anumită vârstă au vrut să mă transfere la o unitate necombatantă. Atunci m-am prezentat ca voluntar, să continui să servesc în vechea mea unitate, o unitate de recunoaștere. Ironia sortii: am ajuns la o unitate de recunoaștere, eu, care nu am deloc simț de orientare! Ai putut observa.

Da, așa e!

Eram sigur că o să mă dea afară după o zi-două, dar niciodată nu și-au dat seama care e situația. Nu au remarcat, căci totdeauna eram împreună cu alții, mai buni decât mine, iar harta știam s-o citesc. Niciodată nu mi-a fost frică de dușmani, numai să nu rămân singur undeva și să nu-mi mai gălesc drumul înapoi... (*râdem*), că atunci eram pierdut.

Ai fost și în situații periculoase?

De două-trei ori. Niciodată nu am fost în luptă. Odată am fost într-o cazemată în Ramat HaGolan, într-o regiune care, între timp, a și fost înapoiată Siriei, că se întindea adânc ca un triunghi în teritoriul sirian. Sirienii au făcut un atac de comando într-o noapte fără lună și cu un

⁹ Minian: zece bărbați trecuți de 13 ani, necesari pentru rugăciunile în comun.

vânt vijelios. Norocul meu că am fost atunci de pază cu un băiat mult mai tânăr decât mine, un băiat care era comandantul acestei fortărețe, un student de la Technion. El era extrem de ager. A început să tragă cu mitraliera și mitraliera s-a defectat după câteva gloanțe. L-am întrebat: „De ce ai tras?” „Mi s-a părut ceva.” A doua zi dimineața am găsit trei soldați morți lângă sârma ghimpată din jurul fortăreței. Fiecare glonț pe care l-a tras a intrat în capul unuia și s-au găsit urmele a încă vreo zece care au fugit, pentru că au crezut că au fost descoperiți. Țsta a fost momentul cel mai periculos pe care l-am trăit, dar nici atunci n-am tras, de fapt, niciun glonț. O altă situație a fost când, într-o patrulă la graniță, unul care mergea alături de mine a călcat pe o mină și și-a pierdut un picior. Întâmplător nu eu am fost acolo, ci el, cred că era o distanță de câțiva metri între noi. Am auzit o explozie, nu știam ce e, nu știam că a călcat pe o mină. Comandantul a dat ordin să ne culcăm. Toți ne-am aruncat pe burtă și așteptam. Credeam că suntem atacați. După câțiva timp, cel de lângă mine a început să strige: *Ein li reghel! Nu am picior!* Se știe că, la început, în prima clipă, omul nu simte durerea. Așa am descoperit că el a călcat pe o mină. Ei bine, astea ar fi aventurile mele militare. În afară de asta, n-am fost niciodată într-o luptă.

Uite și alte poze. Tambour e numele firmei industriale la care am lucrat treizeci de ani. Eu am fost specialistul de polimeri al firmei, cel mai mare fabricant de vopseluri în Israel până azi, care avea și două fabrici de polimeri. Mai lucrez pentru ei din când în când. Și acum, nouă ani după pensionare, mai primesc salarii de la ei pentru consultanță.

Astea sunt poze de familie. Nepotul nostru, fiul lui Anath. Tot felul de evenimente familiale. Cu părinții, cu unchiul din Budapesta, care a fost în vizită, și cu un prieten al familiei. Mama, părinții Avivei, Aviva, tata, eu. Asta e la Tiberias, unde tata a lucrat la o farmacie. Asta e în Bordeaux, eram la o conferință și cina de gală a fost organizată în Saint-Émilion, într-o pivniță de vinuri.

Precum ți-am mai spus, noi am fost mulți ani ocupați cu navigarea. Ne-am cumpărat o barcă cu pânze, încă înainte de a avea televizor, înainte de a avea locuință. După mașină, a fost prima achiziție serioasă pe care am făcut-o în Israel; era realizarea unui vis din copilărie. Plecam în special în Sinai. Barca putea să fie pusă pe acoperișul mașinii, luam cu noi două corturi, bidoane cu apă, că nu aveam apă potabilă pe malul Mării Roșii. Într-unul din corturi dormeam, în celălalt stăteam în timpul zilei și găteam. Cei câțiva zeci de litri de apă erau de ajuns pentru două săptămâni. Aveam și o barcă cu vâsle, care putea fi umflată. Am făcut și excursii în Deșertul Sinai, o regiune excepțională, unică în lume.

Aici sunteți la o degustare de vinuri.

Da, nouă ne place să bem vin. Multă vreme am fost considerat specialist, că în Israel aproape nimeni nu cunoștea vinurile. De atunci situația s-a schimbat cu desăvârșire. Astăzi avem și vinuri israeliene foarte bune.

Ați ajuns în Israel ca Andrei (Bandi) Weiss și Lia Reich.

Eu am vrut imediat să-mi schimb numele. După ce ne-am căsătorit, ne-am dus să ne schimbăm numele în Aviva și Alon Gal.

De unde vine Gal?

În prima zi la chibuț, am primit o carte: „Elef milim”¹⁰, manual de limba ebraică. Mă preocupa deja treaba asta cu numele și am căutat printre substantivele care apăreau acolo. (*Râdem*) „Gal” înseamnă „val”, iar noi eram îndrăgostiți de mare, o noutate pentru niște timișoreni ca noi. Cum spuneam, mai târziu ne-am cumpărat o barcă cu pânze cu care am navigat timp de douăzeci de ani. Am zis: „Ăsta e numele, e un nume scurt și e pe la începutul alfabetului”. Încă nu știam că la examene, la Technion, nu te cheamă după alfabet, că este examen scris. În România ajungeam la rând numai după-amiază cu W-ul meu.

De ce ai vrut să îți schimbi numele?

Pentru că visul meu era să încep o viață nouă. Schimbarea numelui a fost un fel de declarație simbolică a renașterii mele. Mai era și un motiv practic: și Weiss și Andrei erau nume incomode în ivrit. Pot fi scrise și citite în numeroase combinații, așa că nimeni nu știa dacă sunt Andri, sau Endri sau Weiss, sau Wiss. Ebraizarea numelor era și la modă, dar nu de asta am făcut-o. Eram hotărâți să începem o viață nouă.

*Interviu realizat de Getta Neumann,
Haifa, Israel, noiembrie 2012*

¹⁰ „O mie de cuvinte” (ebraică)